

A BUDAPEST-FERENCVÁROSI R. KATH. PLÉBÁNIA-TEMPLOM ÜVEGFESTÉSŰ ABLAKAINAK KARTONJAI.

A budapest-ferencvárosi rk. plébánia-templom részére, melynek ünnepélyes felszentelése Ó Felsegeik 25 éves nászának évfordulóján, 1879. évi április 24-én történt meg, ez év folyamán készülnek el hátralevő üvegfestett ablakai.

Hazánk kiváló műtörténetírójának, néhai *Ipolyi Arnold* püspöknek áldozatkészségéből egyedül a Szent Gellért csanádi püspököt ábrázoló üvegfestmény állott a felszentelés alkalmára készen, a következő vallásos és hazafias felírással:

„Oh, szent Gellért püspök!
Itt a Kelenfölddel szemben,
Hol a szent hegy áll,
Mely nevét tőled vette,
Midőn hitet és tudományt hirdetve
Véreddel áztattad a magyar földet,
Hogy áldd meg ez országot és népet,
Könyörögve szenteli e képet néked
Ipolyi Arnold püspök.“

Az ő példáján felbuzdulva, *Wenckheim Krisztina* grófnő, Szent Erzsébet üvegfestményű képét ajánlotta fel a templom részére, éppen a Gellért-ablakkal szemben a következő felirattal:

„Magyar szent Erzsébet
Szegények, betegek hű ápolója
Hazánk árváit, özvegyeit óvja
Mennysországból esedezéssed;
Hozzád fohászokodva ajánlja föl e képet
Wenckheim Krisztina grófné.“

Mindkét ablak kartonját *id. Storno Ferenc*, kivitelét pedig *Kratzmann Ede* készítette.

Szükségesnek tartom megemlíteni, hogy *Ipolyi* azon feltétellel ajánlotta fel és készítette el a Gellért püspököt ábrázoló ablakot, ha a templom hajójában

levő ablakokba csupa magyar szentek üvegfestett képei kerülnek, a mit a templom építése és felékítése körül nagy érdemeket szerzett *Kurtz Vilmos* plébános-helyettes meg is ígért.

Ipolyi programmszerű útmutatást magában foglaló feltétele igen helyes volt. Mert ha mi magyarok nem festetjük templomaink falaira és ablakaira hazánk dicsőült szentjeinek alakjait: talán csak nem várhatjuk, hogy — az egy magyar Szent Erzsébet kedvelt alakját kivéve — a külföldi templomokban fessék meg képeiket?

A vallásosság mellett nemcsak megfér a hazafias érzés, hanem a hívekre hatványozott hatással is bír a magyar szentek erényeinek példája, a kikiről el lehet mondani: „test a mi testünkéből és vér a mi vérünkéből“.

Most, hogy a székesfőváros, mint a templom kegyura, bőkezűségével lehetővé tette a hátralevő üvegfestett ablakok elkészítését: a templom érdemes lelkesével egyetértőleg, e sorok írója állapította meg az üvegfestményű képek tárgyait, szerkesztette a vallásos feliratokat és felügyeletével ellenőrizte a kartonok készítését.

A művészi feladat megoldása könnyűnek éppen nem volt mondható.

Az *Ybl Miklós* által nagy szeretettel épített templom román stíljé köteleességévé tette a tervezőknek e stílus szellemének érvényesítését, mely az e korból reánk maradt hasonló emlékek, továbbá a costume- és dekoratív-diszítési tanulmányok eredményeinek lelkiismeretes felhasználását követelte meg. Ezenfelül alkalmazkodniok kellett a már meglévő

két üvegfestett ablak, különösen pedig a templom belső polychrom festésének hangulatához, nehogy alkotásaik, az egységes hatás rovására, a meglevő összhangból disharmonikus módon egészen kiessenek.

Szerencsére sikerült megtalálni *Glaser János* festő és *Székely Árpád* művészünkben azon mestereket, a kik e nehéz feladat megoldásában eddigi tevékenységükkel biztosítékot nyújtottak.

Glaser János ecsetét kiváló dícséretreméltólag értékesítette a pécsi székesegyház stylszerű restaurációjánál, *báró Schmidt Frigyes* építészeti főtanácsos oldalán s azóta is a budavári koronázó főtemplom Szent István-kápolnájának, valamint — egyebeket mellőzve — a szepes-csütörtökhelyi kettős kápolnának stylszerű kifestésénél sikeres módon bebizonyította, hogy a középkor jellegzetes festési modorában nemcsak ott-honossággal bír, de a művészi képzelet gazdagságának tárházából meglepően képes meríteni.

Székely Árpád festőművészünk, mint előkelő mesterünk *Lotz Károly* kiváló kvalitású tanítványa, nem egyszer tűnt már föl egyházi festésünk terén önálló alkotásaival, melyekben a vallásosan ihletett felfogás komolysága mellett, műtörténeti beható tanulmányokról tett tanúságot, a mi a teljesen modern ízü, itt-ott már a divatos szecesszióval határos törekvések és csábok korában művészeinknél napról-napra ritkább jelenségül lesz konstatálható.

Az elkészült kartonokat — a székesfőváros tanácsának engedélyével — a Magyar Iparművészeti Társulat idei karácsonyi kiállításán mutatták be.

Megelégedéssel tekinthetnek az elért eredményre, a mennyiben alkotásaikkal a szakférfiak és nagy közönség kiváló érdeklődését és elismerését fölkelteniök sikerült, melyek a különben is igen distingvált karácsonyi műipari kiállításnak pazar színpompájukkal felöltő díszet kölcsönöztek.

Mielőtt a kartonok ismertetéséhez hozzáfognék, a képek sorrendjéről is megemlékezem, melyek a templomhajóban helyet fognak foglalni.

Az oltár lecke (*epistola*)-oldalán hazánk hittérítőjének, Szent Bélának (Adalbert) képe nyitja meg a sorozatot, melléje Gizella, Szent István neje, az első magyar királyné alakja sorakozik, utánna Gellért, Csanád vértanú püspöke, mellette Szent Kinga (Kunigunda), IV. Béla királyunk leánya, majd Szent Mór, pécsi püspök és a Pannoniában született Szent Márton lovag (később toursi püspök) zárja be ezen oldalon a képek sorát.

Az evangéliumi oldalon Szent István királyunk, Szent Imre herceg, magyar Szent Erzsébet, Szent László király, Szent Margit (IV. Béla király leánya) és Kapisztrán Szent János sorakoznak egymás mellé, úgy, hogy ez utóbbival szemben Szent Márton lovas alakja pendant gyanánt lesz alkalmazva.

Lássuk most rövid ismertetésben a kartonokat.

Magyarország első hittérítői között *Szent Béla* (Adalbert), prágai püspök működött, a ki Vajkot Esztergomban megkeresztelvén, hazánk fejedelmét a kereszténység kebelébe fölvette, később pedig vértanúságot szenvedett.

A teljes pontifikális öltözetben ábrázolt főpap jobbfelé néz; aranynyal hímzett vörös saruk, fehér alba, gazdagon díszített tunicella, violaszínnel bélelt vörös harangcasula, mely keresztes körökkel van mustrázva, pallium archiepiscopale, aranyhímzésű alacsony fehér infula képezi öltözetét. Fejét sugaras nymbus környezi, melynek vörös szegélyében neve: „*Szent Béla püspök*“ olvasható; jobbát áldásra emeli, baljában pásztorbotot tart. Karcsu, két zöld oszlop által tartott árkádban áll s a háttér barna és sárga színekkel mintázott kék szőnyeg képezi.

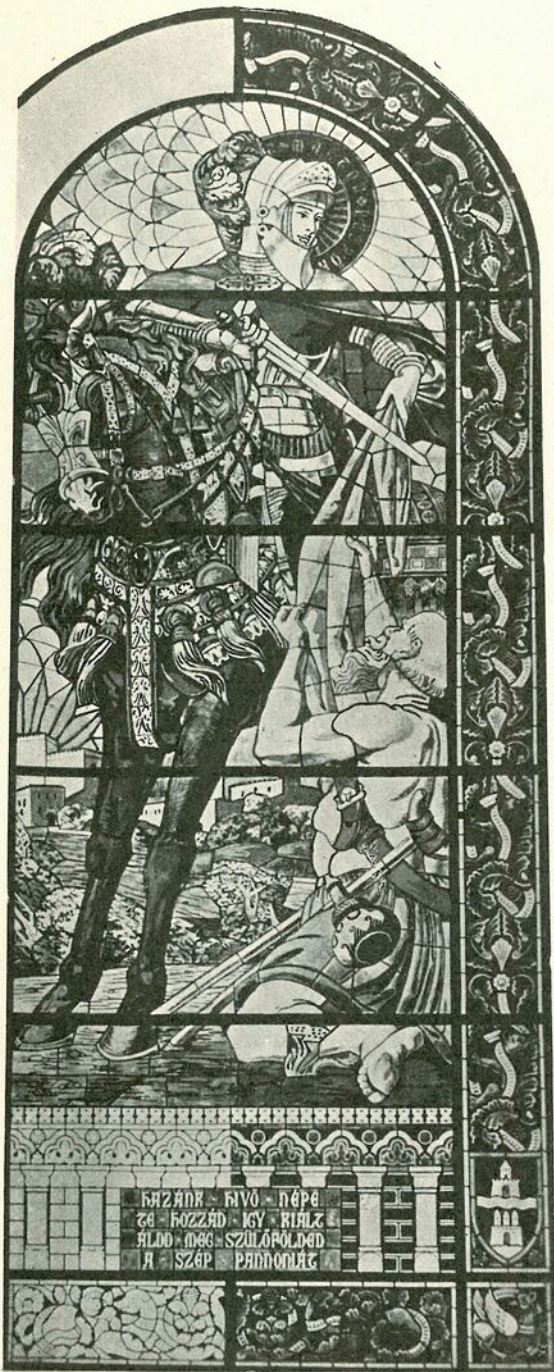
A dús román stílű polychromos lombozatból alkotott keret vörös alapból emelkedik ki s középen kék mezőben

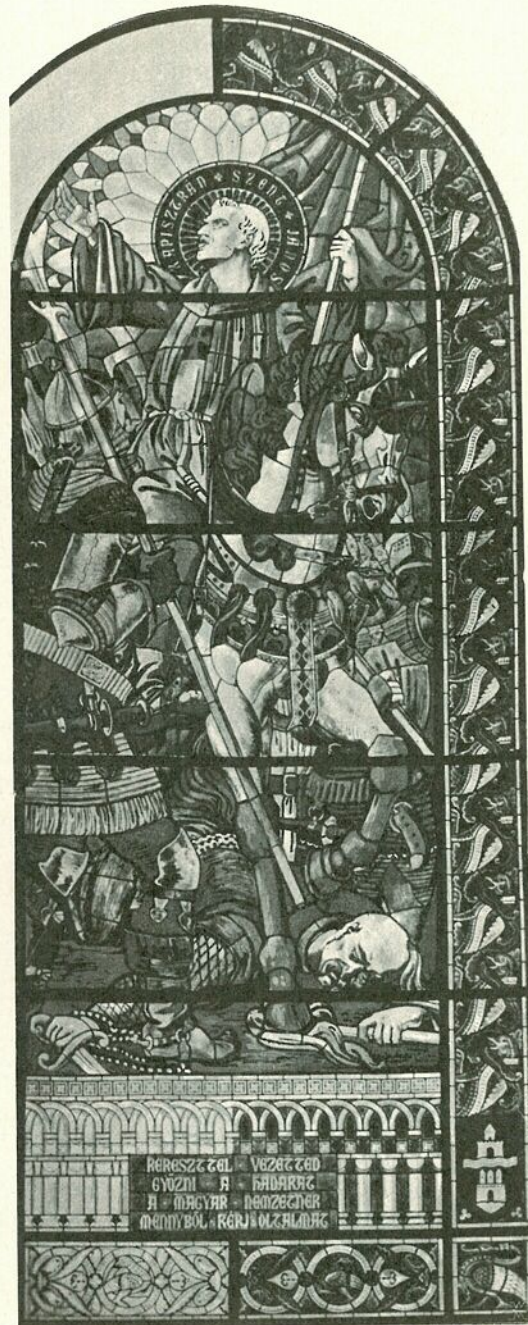
SZ. BÉLA (ADALBERT) PÜSPÖK.

ÁRPÁDHÁZI SZ. MARGIT.

A BUDAPEST-FERENCVÁROSI R. K. PLÉBÁNIA-TEMPLOM
 ÜVEGFESTMÉNYEINEK KARTONJAI.
 TERVEZTÉK SZÉKELY ÁRPÁD ÉS GLASER JÁNOS.

SZ. MÁRTON, LOVAG ÉS PÜSPÖK.

KAPISZTRÁN SZ. JÁNOS.

A BUDAPEST-FERENCVÁROSI R. K. PLÉBÁNIA-TEPLOM
 ÜVEGFESTMÉNYEINEK KARTONJAI.
 TERVEZTÉK SZÉKELY ÁRPÁD ÉS GLASER JÁNOS.

a következő fohászszerű felírást olvasuk:

„A mit te hirdettél
Nemzetünk nagy kincse,
Kérdd Istent, hazánkat
Hitben erősítse.“

Az első magyar királynét, *Gizellát*, Szent István nejét, a hagiografok boldognak (beata) nevezik. Képünkön a mai koronázó palást készítőjeként van megörökítve. Tudvalevő ugyanis, hogy a magyar koronázási jelvények ezen művészi darabja eredetileg a Szent István király által épített székesfejérvári bazilika számára készült harangalaku miseruha volt. Ugy látszik, még az Árpádok korában elől felmetszették a kazulát és koronázó palásttá alakították át. A bíbor (violaszínű) selyemszövetet gazdag aranyhímzésű képek borítják s feliratának tanúsága szerint Gizella királyné is dolgozott rajta.

A fehércsíkos vörös oszlop-pár által tartott arkádban szemben áll a királyné dús byzanci öltözetben (Szent István udvarában byzanci costumeök voltak divatosak), aranyhímzetű vörös sarukban, zöld öltönyben és kék palástban, két kezében a koronázó palástot tartva. Fejét az árpádházi királyok nyílt koronája (minőt III. Béla és neje sírjában találtak) díszíti és nymbus környezi, szegélyében „*Boldog Gizella királyné*“ felirattal.

A háttérül szolgáló szőnyeg vörösen és sárgán mustrázott kék, s a bordure lombozatai vörös alapból emelkednek ki. Felirata így szól:

„Szent István palástja
Kezednek munkája,
Kérj áldást mennyeiből
A magyar királyra.“

Szent Kinga (Kunigunda), IV. Béla királyunk leánya, a ki férje, Boleszláv lengyel herceg halála után a sandeki kolostorba lépett s ott mint Klarissza apáca fejezte be életét, miért is a ferencesek szerzetes öltönyében van ábrázolva, derekán kötéllel, feje körül nymbussal, melynek vörös szegélyében neve: „*Szent*

Kinga“ olvasható. Kezeiben feszületet tart; lábainál zöld vánkoston a fejedelmi születését jelző árpádházi korona, mely a kép vörös alapon festett dús bordureijében is sűrűn alkalmazva előfordul.

A két karcsú oszlop felett a mennyei Jeruzsálemet jelentő architektura látható; a háttérret vörös és zöld mustrás kék szőnyeg képezi.

A fohászszerű felirat így szól:

„Alázatosságnak
Jeles példányképe,
Hozzád esedezik
Szent István hű népe.“

Szent Mór, előbb pannonhalmi bencés, később pécsi püspök, a kit szerzetes korában, az ős monostorban jártakor Szent Imre herceg, példás, szüzi életéért hét csókkal tüntetett ki, teljes főpapi ornatusban, kék oszlopoktól tartott arkád alatt, velünk szemben van ábrázolva. Az arannyal hímzett vörös főpapi saruk, fehér alba, vörössel mustrázott fehér tunicella, vörös béléssel bíró, arannyal hímzett harangalakú zöld casula, fehér infula, zöld pontifikális keztyűk összhangzatos polychrom hatással vannak a szemlélőre. Jobbjában páztorbotot, baljában evangeliumos könyvet tart.

A háttérül választott vörös és zöld mintázatú kék szőnyeg, valamint a vörös alapból emelkedő polychrom-lombok a szent püspök alakját előtérbe segíteni hivatvák.

A képen olvasható felirat így szól:

„Hét csókkal illetett
Szűz Szent Imre téged,
Istenes életre
Buzdítson erényed!“

A templom epistola-oldalán a hatodik ablakba szánt karton *Szent Márton* lovagot ábrázolja, a ki mai hazánkban, Pannoniában született, s később Tours (Franciaország) püspökévé lön.

A fényes dekoratív-hatással bíró kép háttérében középkori várat látunk, melyet a felkelő nap sugarai világítanak meg. Innét indult útjára Szent Márton vitéz,

lőháton, páncélos és sisakos öltözetében. A művész azon jelenetet örökítette meg, a mint kék palástjának felét kardjával levágja és az előtte térdelő félmeztelen agg koldusnak nyújtja.

Korhű a lovag öltözete és a ló fényes szerszáma.

A vitéz feje körül a nymbusban, melyet kék sugarak is öveznek, nevét: „*Szent Márton püspök*“ olvassuk.

Ezen kép bordure-je vörös alapon, polychrom-lombok közt stilizált állatokkal van élénkítve, mely a szabad ég alatt ábrázolt jelenethez nagyon is illik.

Felirata megmagyarázza a szemlélőnek, hogy Szent Márton miért számítatik azon szentek közé, a kik hazánk földjén működtek?

„*Hazánk hívő népe
Te hozzád így kiált:
Áldd meg szülőfölded,
A szép Pannoniát.*“

A templom evangéliumi oldalán a sorozatot *Szent István* királyunk alakja nyitja meg, a kit balra (az oltár felé) néző helyzetben, mint népének hithírdető apostolát élte alkonyán, ősz hajzattal, bajusz- és szakállal ábrázolt a művész. Fejét a szent korona régebbi felső része, melyet Szilveszter pápa küldött első királyunknak, ékíti és a nymbuson kívül csillagos glória környezi „*Szent István király*“ felirattal.

Öltözete a byzanci viseletnek megfelelő és rajta látható a mai koronázási palást, melyet — mint föntebb már említettük — nejével, Gizellával ő készíttetett és ajánlékozott a székesfejérvári bazilikának miseruha gyanánt. Jobbjával az apostoli kettős keresztre támaszkodik, baljával pedig intő mozdulatot tesz. Kardja, mely oldalát ékíti, mai s megvan a prágai dóm kincstárában.

A két karcsú oszlop fölött a mennyei Jeruzsálemet ábrázoló architektura emelkedik s a háttérrel dúsan mustrázott kék szőnyeg tölti ki. A gazdag lombozatból szerkesztett bordure szintén kék alap-pal bir.

Feliratul az első szent királyunkat dicsőítő ősrégi hymnus első versszakát alkalmaztam:

„*Ah! hol vagy magyarok
Tündöklő csillaga;
Ki voltál valaha
Országunk istápjá.*“

Szent Imre herceget daliás ifjú alakjában, szemben látjuk ábrázolva. Öltözete arannyal hímzett vörös sarukból, derekához övvel szorított szintén dús hímzetű tunikából és viola bélésű kék palástból áll, melyet agraf tart össze a mellen. Oldalán egyenes kardja csüng. Fejét nyílt korona és nymbus ékíti „*Szent Imre herceg*“ felirattal.

A két aranycsíkos fehér karcsú oszlop felett architektonikus végződést alkalmazott a művész; a háttérrel zöld és sárga mustrás vörös szőnyeg takarja; a képkeretül szolgáló bordure dús lombozata kék alapból emelkedik ki.

Felirata így szól:

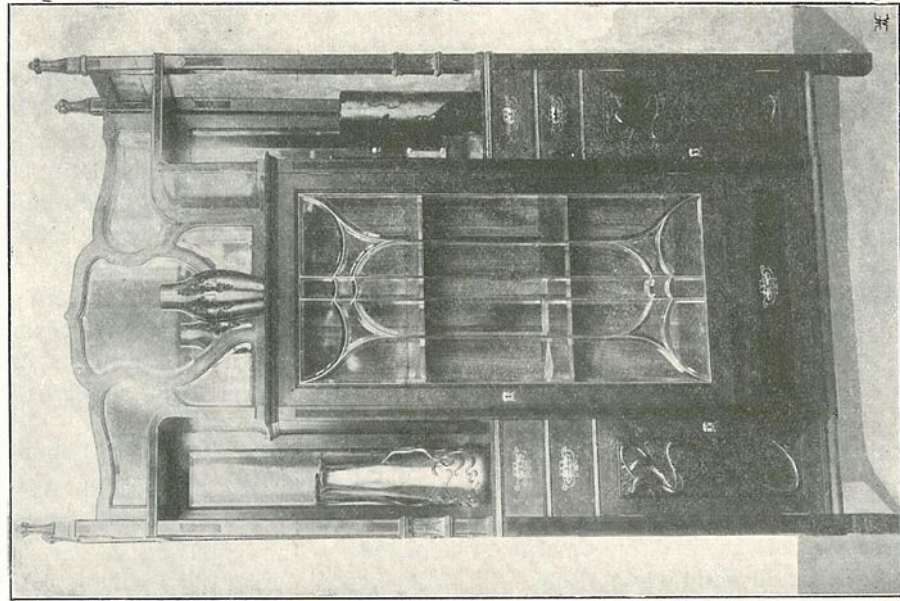
„*Szűz szent Imre herceg
Égi lilionszál,
Magyar ifjúságért
Mennyben imádkozzál.*“

Szent László királyunkat, a lovagias középkor ünnevelt hősét, kinek vitéz tetteihez a legendák egész sorozata fűződik, sodrony-pánczél öltözetben látjuk e képen magunk előtt. Fejét nyílt koronás sisak és nymbus ékíti „*Szent László király*“ felirattal.

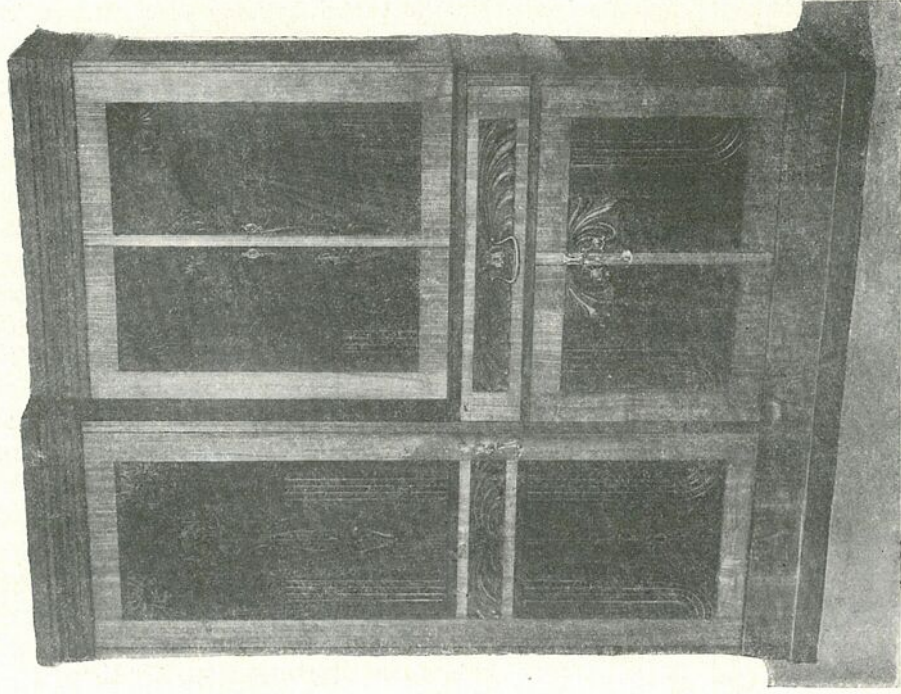
A sodronyöltözet felett rövid, térdig érő királyi köntöst és zöld bélésű vörös palástot visel, derekát szíj szorítja és övéről egyenes kardja csüng, melynek markolatán balját nyugtatja.

Jobbjában harci bárdját emeli, mely az egész középkoron át egyedül az ő jellegzetes fegyverét képezi ikonográfiánkban.

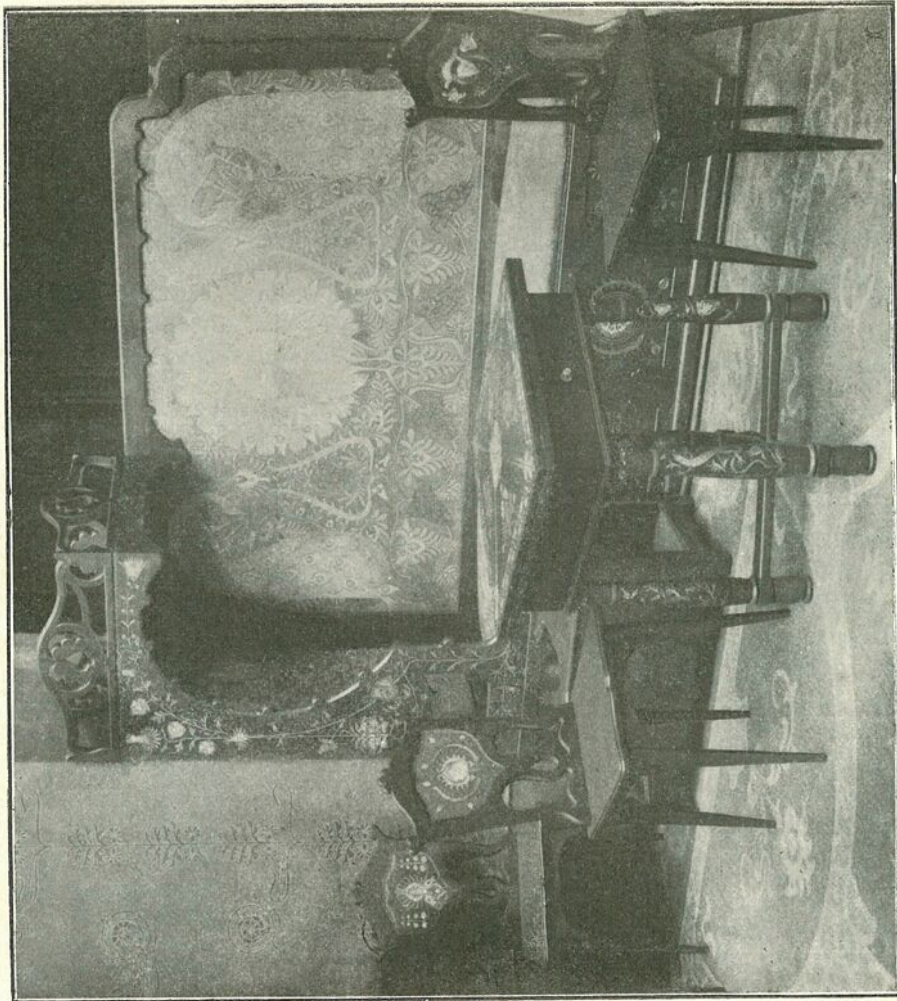
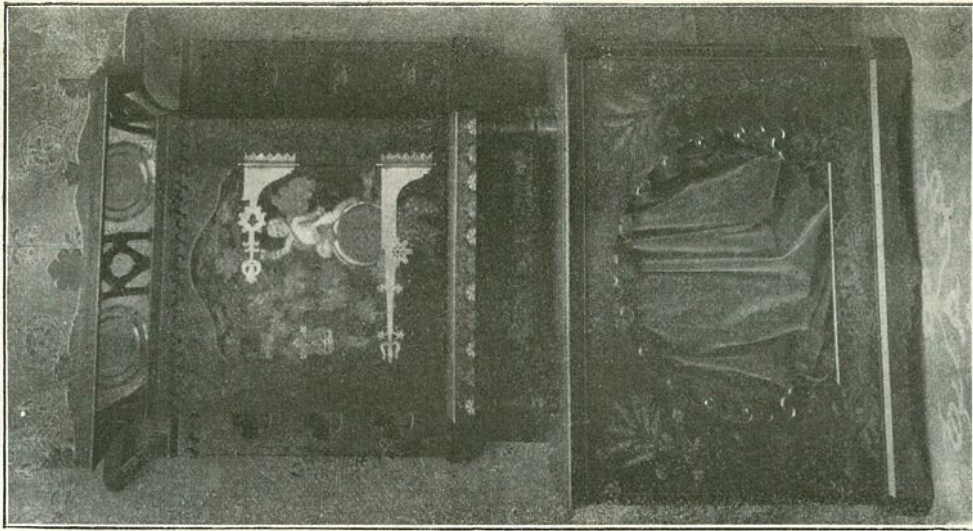
A két karcsú fehér csíkos oszlop fölé alkalmazott architektura a mennyei Jeruzsálemet jelenti; a háttérül szolgáló szőnyeg zölddel mustrázott vörös színű;

SZALON SZEKRÉNY.
TERVEZTE HORTI PÁL.
KÉSZÍTETTE RADÓCZ JÁNOS.

HÁLÓSZOBA SZEKRÉNY.
TERVEZTE HORTI PÁL.
KÉSZÍTETTE JAISER ES TÓTH.

ÚRSZOBA BÜTOROK ÉGETETT ÉS FESTETT DÍSZÍTÉSSEL.
TERVEZTE NAGY LÁZAR.

a dús lombozatból alkotott bordure kék alaptól emelkedik ki.

Felirata:

„Dicső nagy királyunk
Térdre hullva kérünk,
Mennyei atyánknál
Légy szószólónk nekünk.“

Szent Margit, IV. Béla királyunk leányát dominikána szerzetes öltönyben (fehér ruha, hasonló színű skapuláréval és fekete velum), jobbra tekintve látjuk ábrázolva, jobbában az ártatlanság jelvényéül lilium-ággal, baljában zárt imakönyv, benne szentelt barka-szálakkal. Nymbusának vörös árnyékában neve: „*Szent Margit szűz*“ olvasható.

A nyulak szigetén (róla elnevezve később „Margit-sziget“) istenes életet élt apáca középkori képein specialis jellemzésül, velumán 3—3 arany csillagot találunk alkalmazva, melyet itt sem feledett le alakjáról a művész.

A két karminvörös oszlop felett architektonikus ormó emelkedik; a barna színnel mustrázott kék szőnyeg a szent alakját hatályosan kiemeli; a vörös alapon rajzolt gazdag lombozat-bordure liliumos ágai és a felirat a szentnek szűzi életére céloznak:

„Áhitatosságának
Lilium-virága,
Példaadásoddal
Oktass az imára!“

A templom evangéliumi oldalán levő hatodik ablak számára készült karton, az epistola-oldalra szánt *Szent Márton* püspök lovas alakjának pendant-ja gyanánt *Kapisztrán Szent Jánost*, a dicső Hunyadi János fegyvertársát ábrázolja a nándorfehérvári csata jelenetében, a mint lóháton buzdítja a keresztény harcosokat, baljában a kibontott vörös harci zászlóval.

A hajkoronás (tonsura) szerzetes fejét nymbusán kívül, melybe neve: „*Kapisztrán Szent János*“ van írva, kék sugarak veszik körül. Veresesbarna kámzsájára elől, a kereszt vitézek jelvénye, a vörös kereszt van feltűzve. A ló páncélos szer-

száma épúgy korhű, mint a vitézeké. Az ellenségen vett győzelem az elesett török és a félhold taposása által nyert kifejezést. Megemlítjük itt, hogy Hunyadi János nándorfehérvári győzelme volt azon kiváló alkalom, melynek emlékére Coelesztin pápa az egész keresztény világon elrendelte a déli harangozást.

A dekoratív hatású kép keretéül vörös alapon alkalmazott lombok közé élénkítésül stilizált madarakat rajzolt a művész.

Felirata így szól:

„Kereszttel vezetted
Győzni a hadakat,
A magyar nemzetnek
Mennyből kérj oltalmat!“

Meg kell jegyeznem, hogy az ablakok keretébe egyik oldalon az ország címere (a pólyák és kettős kereszt felváltva), a másik oldalon a donator székesfőváros egyesített címere jó.

A templom hajójába tervezett ezen ablakfestményeken kívül, még három karton készült a sekrestye ablakai számára.

Kettő egyszerű ólomkeretelésű, ú. n. „Putzenscheibe“-kből lesz alkotva, stilszerű lombozatkereteléssel.

A harmadik, középső ablakba a középkori ikonográfiai felfogás kedvelt ábrázolása, az ú. n. „*Missa divina*“ (mennyei szent mise) van szánva, melynél az áldozó pap maga Krisztus.

Az apró mustrás vörös szőnyeggel betakart lépcsők felett emelkedő ciboriumos oltárnál a Megváltó áll főpapi öltözetben, kereszt nymbussal környezett fején a töviskoronával, két kezével a konszekvált ostyát felmutatva. Az oltáron, melyet a Krisztus-monogram A és ω (kezdet és vég) díszít, hímzett oltárabrosz felett, két román gyertyatartó között, a kehely és misekönyv foglal helyet.

A vörös alaptól kiemelkedő bordure zöld lombjai gyöngyös pálca köré vannak illesztve.

A felirat a sekrestyében öltöző s a

szent miséhez készülő áldozárok számára e fohászt tartalmazza:

„Főpapok főpapja,
Szent teste és vére
Vezéreljen minket
Örök üdvösségre!”

A röviden ismertetett ablakok kartonjai közül a Szent Béla püspököt, Szent Margitot, Szent Mártont és Kapisztrán Szent Jánost ábrázolókat rajzban is bemutatam.

Általában elmondhatom, hogy *Glaser János* és *Székely Árpád* nagy tanulmánynyal és szeretettel végezték feladatukat. A dekoratív motívumokban e kartonokon tapasztalható meglepő gazdagság (a képek bordure-jei közül kettő sem egyezik) előkelő hatást fog kölcsönözni az üvegfestményeknek.

Roth Miksa udvari üvegfestő, a kinek e téren számos alkotása nevét ország-szerte ismertté tette, biztosítékot nyújt arra nézve, hogy e kartonok után a budapest-ferencvárosi rk. plébánia-templom művészi üvegfestményekkel fog gazdagodni.

Dr. Czobor Béla.

KÜLÖNFÉLÉK.

ADOMÁNY. A PÉCSETT FELÁLLÍ-tandó Zsolnay szobor költségeire dr. Majovszky Pál úr, miniszteri s. titkár tiz koronát küldött be szerkesztőségünkbe, mely összeget rendeltetési helyére juttattuk.

ELDÖLT PÁLYÁZAT. A MAGYAR műhely- és raktártelep r. t. a m. iparművészeti társulat közvetítésével pályázatot hirdetett prospektusának címlapjára, a mely felett 1900. december hó 22-én döntött a jury. Tagjai voltak Ráth György főrendiházi tag, mint elnök, a m. műhely és raktártelep r. t. képviselőjében Thék

Magyar Iparművészet.

Endre, továbbá Havranek Ferenc építész-tanár, Nádler Róbert, Pap Henrik és Roskovics Ignác festőművészek. Az első 300 koronás díjat *Feld Imrének* szavazták meg, a második 200 koronás díjat *Helbing Ferenc*, a harmadik 100 koronásat pedig *Rintel Géza* kapta.

AZ ERZSÉBETVÁROSI TEMPLOM. — Budapest székesfőváros új, emlékszerű épülettel gazdagodott az 1900. évi november 20-án megáldott erzsébetvárosi plébánia templommal. A háromhajós csarnok-templom, mely Steindl Imre műegyetemi tanár tervei szerint készült, az iparművészetnek sok jeles alkotását foglalja magába, a melynek részletes ismertetésére még visszatérünk.

KÖNYVKIÁLLÍTÁS LESZ BUDA-pesten. A fővárosi könyvkereskedők egyesülete rendezi. A cél az, hogy általa a pangásnak indult könyvüzlet némi lendületet nyerjen. A forma még nincs határozottan körvonalozva, de a legtöb-bek előtt a már háromszor megismételt 1882-es könyvkiállítás lebeg. Egy része azonban a rendezőknek nemcsak bibliográfusok és bibliofilek, azaz szakemberek számára akarja érdekessé tenni a kiállítást, hanem úgy szerkeszteni, hogy a nagyközönség is megtalálja benne a maga gyönyörködtető és tanulságos részét. Szóval a történelmi szemponton kívül, más csalogatóbb szempontok is fognak érvényesülni. Be óhajtják mutatni lehetőleg teljes sorát az irodalom terén szereplő előkelőségeknek, úgy képben, szoborban, fényképben, mint keze írásukban. A kiállítás 1901. március és áprilisban lesz az Iparművészeti Múzeumban. A könyvkereskedők egyesülete fölkérte a múzeumok és könyvtárak főfelügyelőségét, a Nemzeti és Iparművészeti múzeumok igazgatóságát, hogy nyújtsanak kiállításuk rendezéséhez segédkezet.

A MODERN LAKÁS CÍM ALATT *Spiegel Frigyes* építész, a párisi *Maison moderne* mintájára állandó kiállítási, illetve eladási helyiséget nyitott a Ferenciek-terén levő Klotild palotában. Túlnyomó részben külföldi iparművészeti tárgyakat gyűjtött abban egybe s látnivaló, hogy jól válogatta meg beszerzési forrásait. A magyar iparművészetnek eddig jelentéktelen hely jutott az idegen munkák